

De kinderen van Bethlehem

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

Schriftlezing Oude Testament: Jeremia 31, 15-17

Schriftlezing Brieven: Openbaring 6, 9-11

Schriftlezing Evangelie: Matteüs 2, 13-18

Inleiding

Zij zijn in de traditie de eerste christelijke martelaren: de onschuldige kinderen van Bethlehem. Matteüs ziet in Herodes de nieuwe Farao, in Jezus de nieuwe Mozes, die na zelf gered te zijn, zijn volk verlossen zal. Zoals Mozes werd verstopt in het biezen mandje, vluchten Maria en Jozef met Jezus de woestijnen van Egypte in. God zal zijn zoon wegroepen uit Egypte. Er wacht hem een bijzondere taak (Hosea 11,1).

Thema: de kinderen van Bethlehem

Gemeente van Christus, het geheim van de verbondenheid van hemel en aarde kan niet met wapens verdedigd worden. Het is niet toevallig dat de inwoning Gods te midden van de mensen wordt belichaamd in een kwetsbaar kind te midden van kinderen. Als God zich openbaart is die waarheid niet te verschansen achter dikke muren van steen en ook niet achter verdedigingsmuren van theologische woorden en dogmatiek. Het Godsgeheim is kwetsbaar, kan zomaar worden aangevallen, verdreven uit de cultuur. Het kan worden gedood. In het Kerstverhaal zelf werpt de kruisiging zijn schaduw vooruit. Rembrandt schilderde een kruisbalk in de zoldering van de stal waar Jezus werd geboren.¹

Zo schetst de evangelist Matteüs direct tegenover het Christuskind een nieuwe farao. Het is voor Matteüs een eeuwig thema. Daar waar het goede aan het licht komt, verheft zich het kwaad. En zoals het zo vaak gaat in de wereld, volstrekt onschuldigen moeten lijden. Herodes gaat tekeer, zoals eens de farao in Egypte. Maar net zoals het kindje Mozes werd verborgen en gered, zo wordt nu Jezus verborgen en gered door een vlucht de woestijn in. Het is een vlucht, juist naar Egypte. Jezus gaat de weg van Jozef zoon van Jacob, om als een Mozes terug te kunnen keren, een bevrijder van mensen. De profetenwoorden van Hosea kunnen ook hem betrokken worden: 'Uit Egypte heb ik mijn zoon geroepen.'²

Jozef, de man van Maria, droomt, net als zijn naamgenoot. Hij is een man van de aarde, maar ontvankelijk voor boodschappen van de hemel. Hij laat zich waarschuwen. En hij 'week nog diezelfde nacht met het kind en met zijn moeder uit naar Egypte'. Dat 'uitwijken' is een heel belangrijk bijbels woord.³ Mozes week, als jongeman, uit voor de farao en trok zich

terug in de woestijnen van de Sinaï. Daar, terwijl hij herder was voor schapen, heeft God hem geroepen om zijn volk te bevrijden van de slavernij, bij de brandende braambos.

Maar weet u dat de spiritualiteit verbonden met dit 'uitwijken' in Godsnaam, de basis is van het hele kloosterleven. Mannen en vrouwen zijn de schijnbaar vanzelfsprekende praktijk van het dagelijks leven ontweken, om zich op een ander geluid te concentreren. Zij hebben bewust de stilte gezocht. Zij ontvluchtten de wereld met het doel om de stem van God opnieuw te verstaan. En wat daarna zou gebeuren, niemand die het kon zeggen. Zij wilden van Godswege worden geleid. Zo ontstond het monastieke leven van Europa in de woestijnen van Egypte en Syrië.

Het Kind van God dringt zich niet op. Het wijkt uit, zoals de spiritualiteit van het christelijk geloof uitwegen zoekt in een wereld die zich verschanst achter grenzen en die de verworven rijkdom is fortin verdedigt. Maar de spiritualiteit van het Godsgeloof laat zich niet vastleggen. De kracht die hierin wordt gevonden vloeit. Die komt naar boven als een bron in de woestijn, op onverwachte plaatsen. 'Laat wie dorst heeft komen; laat wie dat wil vrij drinken van het water dat leven geeft.'⁴

De kinderen van Bethlehem, zij staan symbool voor de kwetsbare mensheid. De kerk heeft vanaf het begin beseft dat de openbaring van Gods liefde in Christus mensen niet onkwetsbaar maakt, integendeel. Onze fundamentele kwetsbaarheid in de wereld komt nu pas echt aan het licht. Wanneer getergd, komt de macht van het kwaad des te venijniger aan de dag. Herodes staat symbool voor tirannie in de wereld, ondermijnd, in de hoek gedreven door een blijde boodschap van bevrijding, maar juist daardoor extra gemotiveerd op harde klappen uit te delen.

In alle eerlijkheid, historici geloven niet dat de kindermoord te Bethlehem letterlijk heeft plaatsgevonden.⁵ Geen enkele bron buiten het Matteüsevangelie is er die dit verhaal vertelt en ook Matteüs zelf komt er niet op terug. Er moet een boodschap in schuil gaan van symbolische betekenis en dat is ook zo. Helaas heeft de kindermoord van Bethlehem niet eenmaal, maar honderden, zo niet duizenden malen plaatsgevonden. Daar kan geen

historicus iets tegen in brengen.

In de vroege kerk vond men troost in dit verhaal. Men geloofde dat de vermoorde kinderen van Bethlehem rechtstreeks toegang hadden tot God. Zij waren de eersten van wie bekend was dat zij stierven door geweld naar aanleiding van de geboorte van Christus. Zij werden als de eerste heiligen gezien: de kinderen zonder schuld, de onnozelen, *gli innocenti, les innocents*. Op talloze kunstenaars heeft hun martelaarschap een grote indruk gemaakt. De moord op deze kinderen door de soldaten van Herodes was in al z'n gruwelijkheid een fascinerend onderwerp voor vele afbeeldingen. De idee van onschuldigen die lijden bij de geboorte van Christus raakt in het geloof een gevoelige snaar.

Deze kinderen, in hun witte gewaden, staan vooraan. Zij gaan ons voor in de Koninkrijk van God. In hun midden worden wij Jezus gewaar. Wij herkennen de kinderen die vandaag nog steeds ten slachtoffer vallen aan redeloos geweld. In deze kinderen is het dat wij onszelf herkennen, wanneer wij geloven dat alle mensen die onschuldig lijden zichzelf zonder aarzeling mogen beroepen op Gods eeuwige barmhartigheid. En onze machteloze verontwaardiging over onrecht in de wereld, die opkomt terwijl wij ons zitten te verbijten bij onze televisies, wanneer we de kinderen van de Rohingya zien in de vluchtelingenkampen aan de grenzen van Bangladesh, ergens raakt het aan de roep om Gods ingrijpen in de woorden van Openbaring: 'O heilige en betrouwbare Heer, wanneer zult u de mensen die op aarde leven eindelijk straffen en ons bloed op hen wreken?' Dat blijft een onbeantwoorde roep, maar het verlangen blijft, naar gerechtigheid.

Tegen deze achtergrond vinden wij in Rachel, de vrouw van Jacob, het aangrijpende bijbelse beeld van de moeder die huilt en die niet ophoudt met huilen. Rachel was de moeder van Jozef en van Benjamin. Reeds in de 4e eeuw is gedocumenteerd dat er een bouwsel bij Bethlehem werd aangewezen als het graf van Rachel.⁶ Na de oorlog van 1967 is het graf in Israëlische handen gekomen. Het is een bedevaartsoord voor joden, christenen en moslims. De naam van Rachel is als aartsmoeder van Israël verbonden met de tranen over ballingschap.⁷ Wij hebben de woorden uit het profetenboek Jeremia

gehoord. Toen de ballingen werden weggevoerd naar Babel, toen hebben de moeders gehuild. In hen heeft Rachel gehuild. De stoet van weggevoerden, die bij het begin van de Babylonische Ballingschap werd gedeporteerd naar Babel werden gezien als kinderen van Rachel. En Rama was het dorp waarvan men zich voorstelde dat daar afscheid moest worden genomen. daar begon de ballingschap, het lijden van de onschuldigen. En Rachel stond machteloos, zoals vandaag nog altijd zoveel moeders machteloos staan, de Rohingya moeders in Bangladesh, de moeders in de spookwijken van Aleppo, de Jezidi moeders met hun kinderen door Isis misbruikt, de moeders van Noord Korea en al die andere moeders die moesten toekijken terwijl hun gezinnen uiteen werden gescheurd.

De evangelist Matteüs ziet Jezus als het onlosmakelijk met God verbonden mensenkind en zodoende als de Godgezondene waarop al zijn broertjes en zusjes, u en ik, hun vertrouwen mogen concentreren. Dat is de bemoedigende uitnodiging aan kwetsbare mensen in een wereld waarin Rachel blijft wenen, zonder ophouden. Dit was een belangrijke, maar moeilijk te accepteren boodschap in de vroege kerk. Dit is nog steeds een boodschap die niet iedereen zomaar ter harte zal nemen. De overwinning op het kwaad is ons aangezegd, maar wij leven met tragiek. Waar de bevrijding wordt verkondigd, waar het einde aan de ballingschap wordt aangezegd, daar is weerstand, daar bolstert zich het kwaad. Reken daar maar op. Farao laat zijn slaven niet zomaar gaan. De wereld is, ook na de geboorte van Christus, een gevaarlijke plaats. Rachel moet wachten? Maar niet tevergeefs. De apostel Paulus schrijft aan de gemeente van Christus te Rome: 'De schepping ziet er reikhalzend naar uit dat openbaar wordt wie Gods kinderen zijn.'⁸

Uitzending en zegen Wanneer u van hier gaat, vergeet het nooit, dat U gezegende mensen bent. Dat betekent niet onkwetsbaar. Dat betekent niet zonder verdriet. Dat betekent wel dat in de zegen van deze God lijden en de dood worden onderkend en behartigd als de bestaansreden van Gods eeuwige barmhartigheid.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God
de gemeenschap van de heilige Geest
is met jullie allen.

Noten

¹Rembrandt, Aanbidding door de herders, 1646.

²Hosea 11,1.

³Grieks: 'anachorein'; Hebreeuws: 'sjuv'.

⁴Openbaring 22,17b.

⁵Brown, R.E., *The Birth of the Messiah. A Commentary on the Infancy Narrative in the Gospels of Matthew and Luke*, New York/London 1993, 226-228.

⁶Vgl. Genesis 35.

⁷Rachel was de moeder van Benjamin en de grootmoeder van Efraïm, de zoon van Jozef. Benjamin en Efraïm waren namen van de stammen, verbonden met de streek ten Oosten van Jeruzalem.

⁸Romeinen 8,19.

Figuur 1: Les saints innocents de Bethlehem

Dit werk valt onder een Creative Commons “Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 4.0 Internationaal” Licentie.

